

ACTIVITATEA LUI EFTIMIE MURGU ÎN CONTEXTUL RELAȚIILOR ROMÂNNO-MAGHIARE ÎNTRE ANII 1823-1870

Nicolae Magiar *
Eduard Magiar **

Abstract: Eftimie Murgu's work on the topic of Romanian-Hungarian relations between 1823-1870

Among all the personalities that emerged in the XIXth from Banat, a remarkable character is definitely Eftimie Murgu. He was born 28 December 1805 in Rudaria, a village that nowadays is named after him. He was a prestigious jurist, philosophy teacher (one of the founders of the Romanian philosophy schools), a well known revolutionary and a politician that activated in the Budapest Parliament..

A major part of his life and activity is straight related to the politic life of Hungary at that time, especially regarding Romanian-Hungarian relations and he was very often in the center of the related historic events of Romania and Hungary. The events that he took part of sometime relate in an odd manner I may say, also because he had (well deserved) privileges from the Hungarian authorities especially on the cultural field. Moreover he had the support of the Hungarian revolutionists. However he did not have only benefits but also a lot to suffer and many years of detention.

His activity was mainly in Banat – Hungary – Transilvania – Moldova and Tara Romaneasca, but culminated with the revolution of 1848-1849 when he led the events in Banat.

Eftimie Murgu was among the most forth seeing democrat revolutionaries, one of the major personalities of the revolution "who did not hesitate to sacrifice for the well being of the Romanian people and country". He remains a fine example of how the national, social and religious Romanian interests should be defended while keeping at the same time cordial relations with the Hungarian authorities of that time.

* Profesor dr., Liceul Teoretic Mircea Eliade, Reșița.

** Doctorand, Manager, Cluj Napoca.

Keywords: *Eftimie Murgu, jurist, philosophy teacher, revolutionist, politician.*

Între personalitățile pe care le-a dat Banatul secolului al XIX-lea, un loc aparte îl ocupă fără îndoială Eftimie Murgu. Născut în comuna Rudăria (localitate care actualmente îi poartă numele) din județul Caraș-Severin în 28 decembrie 1805, Eftimie Murgu a fost un reputat jurist, profesor de filosofie de prestigiu (unul dintre întemeietorii învățământului filosofic românesc), revoluționar recunoscut, politician cu activitate în Parlamentul de la Budapesta.

Cea mai mare parte din viața și activitatea marelui cărturar bănățean a fost legată direct sau indirect de viața politică a Ungariei de atunci, respectiv de contextul relațiilor româno-maghiare, Eftimie Murgu fiind adesea în centrul unor evenimente comune pe plan istoric. Cele la care a luat parte adesea în mod direct, se împletesc în multe situații într-un mod chiar paradoxal, pentru că a beneficiat de privilegii, (este adevărat, meritate), din partea autorităților maghiare pe plan cultural în special și s-a bucurat de sprijinul tinerilor revoluționari unguri din Budapesta, dar a avut și de suferit, inclusiv ani grei de detenție. Redăm în continuare cele mai importante momente de acest fel din viața și activitatea lui Eftimie Murgu.

În primul rând, chiar dacă ar fi fost un elev cu posibilități intelectuale de excepție, tot nu ar fi putut să urmeze școli înalte, dacă nu ar fi beneficiat de oportunitatea oferită de autorități care i-au permis să treacă de învățământul primar de atunci. Tatăl său era ofițer în armata imperială, (sublocotenent în regimentul grăniceresc nr. 13), ceea ce-i dădea dreptul de a-și trimite copilul la școală, atât cât acesta dovedea că poate. Și tânărul Eftimie Murgu a putut să învețe la modul superlativ. Astfel, după ce a început cursurile primare la școala din localitatea natală, Rudăria, (avându-l ca învățător pe Ion Măzăran) cursurile ținându-se în limba slavonă (slava veche), a continuat studiile la Caransebeș. Ulterior două universități din Ungaria, cele de filosofie din Seghedin și Pesta îl vor găzdui pe rând pe tânărul studios.

După absolvire în 1830, patru ani mai târziu, a obținut titlul de doctor al Universității din Pesta la specialitatea *drept universal*. De menționat că toate diplomele sale de studii au fost însoțite de specificația meritorie de *EMINENCE* Așadar, învățământul universitar ungar i-a oferit oportunitatea de a se instrui la superlativ. Pe lângă o excelentă pregătire de specialitate,

Eftimie Murgu era și un poliglot apreciat: în afara limbii materne (româna) mai vorbea fluent maghiara, germana, greaca și slavona.

Faptul că și-a făcut studiile în Ungaria, nu l-a transformat într-un filomaghiar, nici măcar pe plan cultural, așa cum poate ar fi fost firesc până la un anumit punct. Spirit practic și elevat, Eftimie Murgu a fost pe parcursul vieții sale un militant permanent pentru cauza românilor, atât pe plan social cât și național.

Implicarea în viața politică s-a produs încă din perioada când s-a aflat la Buda. Acolo a cunoscut pe Damaschin Bojincă și a început să colaboreze la revista *Biblioteca Românească*. Prima manifestare în spirit național din partea lui Eftimie Murgu se produsese în anul 1823, atunci când Sava Tököly a publicat la Halle o broșură cu accentuat caracter antiromânesc în care a negat cu vehemență originea latină a românilor. Tânărul Murgu s-a simțit dator să răspundă lui Tököly și a scris o lucrare în limba germană (*Wiederlegung – „Combaterea dizertației”*), prin care a combătut toate tezele antiromânești expuse de Tököly, teze care erau împărtășite în mare măsură de autoritățile maghiare. A făcut-o într-o manieră de istoric și lingvist, uneori chiar cu patimă și ironie. Era pentru Eftimie Murgu începutul activității sale revoluționare, dominată de opoziția față de legile și autoritățile maghiare în raport cu cele ale românilor și cu nevoile lor sociale și naționale. Toate acestea prefigurau rolul pe care îl va avea la 1848. În aceeași direcție a militat și în anii în care s-a aflat în Țara Românească pentru constituirea Societății secrete „Frăția” alături de Dimitrie Filipescu și A. Vaillant, ceea ce i-a adus arestarea și expulzarea (octombrie, 1840), fiind eliberat la Sibiu.

Eftimie Murgu se va stabili la Lugoj ca jurist unde de la început a manifestat o relativă solidaritate cu autoritățile maghiare, mai ales pe plan religios, în cadrul unei campanii de emancipare a bisericii ortodoxe românești de sub ierarhia seculară sârbească. Curând însă, s-a alăturat societății secrete revoluționare *Constituția*, inițiată încă din anul 1830. Dat fiind scopul ei principal: acela de unificare a tuturor românilor de pe ambele versante ale Carpaților, era clar că intra în contradicție cu politica maghiară privind viitorul Transilvaniei, ceea ce a stârnit reacția autorităților maghiare, sârbești și din păcate chiar românești. Astfel, în 1845 Eftimie Murgu era denunțat chiar de către preotul Ioan Blidariu din Găvojdia, cu acuzația că agită spiritele românești pentru ideea națională, în consecință, fiind condamnat la 4 ani de închisoare, executați la Buda.

Începutul revoluției maghiare în 15 martie 1848 îl găsește pe Eftimie Murgu în detenție alături de alți revoluționari. Este eliberat în data de

9 aprilie 1848 la presiunea tinerilor revoluționari români și unguri din Pesta. Eftimie Murgu profită de evenimentele revoluționare în plină desfășurare și se întoarce imediat la Lugoj, unde regrupează forțele revoluționare pro-românești din Banat. Din nou apare un moment semnificativ și important în relația lui Murgu cu autoritățile revoluționare ungare, respectiv cu Lajos Kossuth, care aprobă mișcarea lui Murgu, dat fiind și caracterul antisârbesc al acesteia.

Mai târziu, la 27 iunie 1848, Eftimie Murgu a primit autorizația guvernului maghiar pentru a convoca adunarea națională revoluționară de la Lugoj. Este cert faptul că autoritățile maghiare cunoșteau cea mai mare parte a conținutului moțiunii care va fi prezentată și votată cu această ocazie. Înaintată guvernului maghiar alături de un raport, nu a avut repercursiuni punitive asupra lui Eftimie Murgu și participanților la adunarea de la Lugoj deși Lajos Kossuth nu era de acord cu toate punctele cele 8 puncte. În esență era vorba despre:

1. Înarmarea poporului român care urma să se facă în timp de 6 zile pentru defensivă, apoi, după ce Statul a înarmat poporul să treacă în ofensivă.
2. Armele confiscate de Stat să fie redatate poporului.
3. Eftimie Murgu să fie ales căpitan suprem al Banatului
4. Episcopii bănățeni să fie supuși căpitanului.
5. Să se ia în seamă și naționalitatea românilor.
6. Introducerea limbii române în toată administrația din Banat.
7. Poporul depune jurământ pentru frățietate, patrie și pentru naționalitate română.
8. Adunarea îl numește pe protopopul Petrovici din Lipova în funcția de vicar episcopesc pentru dieceza Timișoara, iar pe protopopul Vuia pentru dieceza Vârșetului.

Eftimie Murgu a arătat în raport că românii din Banat au decis în unanimitate să se desprindă de ierarhia bisericească sârbească și că vor în fruntea bisericii reprezentanții lor. S-a pronunțat de asemenea pentru înființarea unui voievodat românesc al Banatului și corespunzător pentru o mitropolie românească la Timișoara. Aceste idei și proiecte politico-religioase conveneau și autorităților revoluționare maghiare.

Relațiile lui Eftimie Murgu cu revoluționarii maghiari devin și mai strânse odată cu alegerile pentru parlamentul ungar, cu ocazia cărora Eftimie Murgu a câștigat în trei circumscripții deodată: Lugoj, Oravița și Făget (însă la validare a optat pentru mandatul de Lugoj). Intrat în parlamentul lui

Kossuth ca deputat, s-a remarcat ca foarte bun orator (maghiara sa era extrem de aleasă) și a luat chiar parte la ședința Consiliului de Miniștri din 13 aprilie 1849. Luările sale de cuvânt au fost adunate ulterior în lucrarea intitulată *Discursurile parlamentare din 1848-1849*. Aprecierea de care se bucura din partea membrilor guvernului maghiar s-a concretizat și într-o propunere foarte semnificativă care i-a fost făcută. Astfel, i s-a încredințat misiunea de a-i împăca pe românii ardeleni căci aflaseră cu certitudine de prestigiul de care se bucura Eftimie Murgu căruia i se propusese să prezideze Adunarea de la Blaj, onoare pe care însă a refuzat-o.

Finalul revoluției, respectiv capitularea armatei maghiare la Șiria în vara anului 1849, îl găsește pe Eftimie Murgu în postura de a fi acuzat de tribunalul militar austriac pentru activitatea sa nu numai alături de români dar și de unguri, pentru că în Dieta de la Debrețin votase pentru detronarea Habsburgilor. Ca urmare, este arestat la 1 septembrie 1849 și condamnat la moarte prin spânzurătoare, pentru „înaltă trădare față de monarhia habsburgică”. După trei ani de detenție, prin sentința din 7 octombrie 1851, pedeapsa îi este comutată la 4 ani de închisoare și confiscarea bunurilor. La proces, juristul, doctor în drept, a refuzat să se apere, invocând faptul că „nu este un supus al țării ungurești”. După ce își ispășește pedeapsa în închisoarea Iosefstadt din Boemia, este eliberat în anul 1853. Se retrage un timp din viața politică și publică și după ce a trăit o vreme la Vaț și apoi refugiat în Vechiul Regat, s-a întors în Ungaria după reinstaurarea regimului constituțional. Ca o ironie a istoriei, lugojenii nu l-au mai primit atât de bine ca altădată.

Cu toată relativa lor ostilitate, în anul 1861 a fost ales din nou deputat în Dieta de la Budapesta pentru circumscripția Stamura Moravița, unde s-a afirmat ca un adevărat reprezentant al românilor. Din păcate anii de temniță i-au afectat sănătatea, astfel că la 8 mai 1870 s-a stins din viață la Budapesta, fiind înmormântat în cimitirul Rerepesy. În anul 1932 osemintele marelui om de cultură, revoluționar și politician au fost aduse în Lugoj și depuse în cimitirul orașului unde se află și în prezent.

Eftimie Murgu a fost unul dintre cei mai clarvăzători revoluționari democrați, una din marile personalități pașoptiste „care n-a pregetat a se jertfi pentru obșteasca fericire a poporului și a țării”. Rămâne un adevărat exemplu pentru felul în care a știut să apere interesele sociale, naționale și religioase ale românilor, păstrând în același timp relații echilibrate și demne cu autoritățile maghiare ale vremii.

Bibliografie:

- I. Băcilă** (coordonator) – *Eftimie Murgu (1805-1870). Erudiție și faptă*, Timișoara, Editura Excelsior Art, 2009.
- G. Duică-Bogdan** – *Eftimie Murgu*, București, 1937.
- I. Boroș** – *Deținerea a doua a lui Eftimie Murgu*, în „Curierul Banatului”, 1926, nr. 1.
- C. Brătescu** – *Eftimie Murgu și idealurile revoluției pașoptiste bănățene*, în volumul *Eftimie Murgu (1805-1870). Erudiție și faptă*, Timișoara, Editura Excelsior Art, 2009.
- V. Cheresteșiu** – *Luptătorul revoluționar Eftimie Murgu*, în „Studii”, IX, 1956, nr. 1.
- I. Cionchin** – *Eftimie Murgu – „Zeul românilor bănățeni”*, în „Din galeria oamenilor de seamă”, Timișoara, Editura Ando Tours, 2002.
- A. Contrea** – *Asupra vieții și activității lui Eftimie Murgu*, în volumul *Eftimie Murgu (1805-1870). Erudiție și faptă*, Timișoara, Editura Excelsior Art, 2009.
- A. Cosma** – *Eftimie Murgu și Adunarea națională de la Lugoj*, în „Analele Banatului”, 1929, Timișoara, II, nr. 1.
- A. Cosma jr.** - *Bănățeni de altă dată, vol. I*, Timișoara, 1933.
- G. Cotoșman** – *Eftimie Murgu. La centenarul morții sale*, în „Biserica Ortodoxă Română”, LXXXVIII, 1970, nr. 7-8.
- A. Cotruș** – *Eftimie Murgu*, în volumul *Eftimie Murgu (1805-1870). Erudiție și faptă*, Timișoara, Editura Excelsior Art, 2009.
- I. Istodorescu** – *Eftimie Murgu (1805-1870). Luptător pentru libertatea socială și națională*, în „Tibiscum”, I, Timișoara, 1971.
- I. Jivan** – *Contribuții la cunoașterea misiunii lui Eftimie Murgu în Transilvania*, în „Studii și articole de istorie”, IX, București, 1970.
- Ghe. Luchescu** – *Mărturii lugojene despre evenimentele pașoptiste*, în volumul *Eftimie Murgu (1805-1870). Erudiție și faptă*, Timișoara, Editura Excelsior Art, 2009.
- M. Neaguțu** – *Eftimie Murgu*, în volumul *Făuritori ai unității și independenței naționale*, coordonat de Florian Georgescu și Elena Pălânceanu, București, 1983.
- I. Popa, V. Zaberca** – *Eftimie Murgu*, Reșița, 1976.

- **R. Popovici** – *Banatul – spațiu istoric de interferență și convergență în secolul al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea*, în volumul *Eftimie Murgu (1805-1870). Erudiție și faptă*, Timișoara, Editura Excelsior Art, 2009.
- **I. D. Suci** – *Revoluția de la 1848-1849 în Banat*, București, 1968.
- **T. Topliceanu** – *Eftimie Murgu. Un capitol din istoria politică națională a Banatului*, Timișoara, 1988.
- **A. Varga**, *Eftimie Murgu și percepția elitei ecleziastice din Banat la 1848-1849*, în Neamțu, Gelu (coord.), *Biografii pașoptiste. Culegere de studii*, Editura Academiei Române, București, 2006.